

เวทีสาธารณะนโยบายน้ำ สกว. ครั้งที่ 8 (23 มีนาคม 2560)
การวางแผนด้านน้ำในบริบทการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการบูรณาการเชิงพื้นที่

เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำ

ภายใต้โครงการเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยง
กับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย
สนับสนุนโดย สกว.

รศ.ดร.นิรมล สุธรรมกิจ

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปริมาณน้ำที่ใช้การได้ น้อยกว่า ปริมาณความต้องการใช้น้ำ

ผลกระทบเศรษฐกิจแย่ง ~ 1% – 8% (บางส่วน)

ความเป็นธรรม ?

ขณะนี้ยังไม่มีการศึกษาถึงผลกระทบโดยรวม

กำลังออกแบบ แบบจำลอง CGE

การบรรเทาปัญหาในระยะยาวอย่างยั่งยืนจะอย่างไร

เยียวยาผู้ได้รับผลเชิงลบ

หาแหล่งน้ำใหม่ ?

เปลี่ยนแปลงวิถีการใช้น้ำ

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศทำให้คาดการณ์

ปริมาณน้ำต้นทุนได้ยากและมีความไม่แน่นอน

ในกรณีของ การเปลี่ยนแปลงวิถีการใช้น้ำแนวยั่งยืน

เพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ

จัดสรรโควตาปริมาณน้ำใช้

โทษหากไม่ปฏิบัติตามกติกา

ข้อจำกัดด้านแหล่งน้ำเดิมและใหม่ ทำให้

การจัดการด้านความต้องการใช้น้ำ จึงสำคัญ

เกณฑ์และกติกาในการจัดสรรน้ำในระดับลุ่มน้ำ (แบบยั่งยืน)

จัดลำดับความสำคัญเศรษฐกิจ

คำนึงความเป็นธรรมทางสังคม/ระบบนิเวศ

เกณฑ์และกติกาในการจัดสรรน้ำในระดับลุ่มน้ำ (แบบยั่งยืน)

จัดลำดับความสำคัญเศรษฐกิจ

คำนึงความเป็นธรรมทางสังคม / ระบบนิเวศ

เพื่อยังชีพ / เชิงพาณิชย์+ประปา / ขนาดใหญ่

การจัดสรร “โควต้า” ปริมาณน้ำใช้ โดยเฉพาะช่วงเวลาน้ำน้อย
(ปรับตามสถานการณ์สมดุลน้ำ)

กติกาจัดสรรโควต้าควรเป็น
อย่างไร

ใครกำหนดกติการะดับลุ่มน้ำ/
ระดับคลอง

ใครกำหนดกติการณีจัดสรร
ข้ามลุ่มน้ำ

น้ำ 1 ลบ.ม. สร้างรายได้ มากกว่า ภาคส่วนอื่น

คณะกรรมการต่างๆ + ตัวแทนทุกภาคส่วน

กติกาที่คำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและความเป็นธรรม (สาขาการผลิตต่างๆ)

ไม่มีการเจรจาระหว่างสาขาการผลิตที่ใช้น้ำ

มีการเจรจาระหว่างสาขาการผลิตที่ใช้น้ำ

กติกาคำหนึ่งถึงผลกระทบ
ทางเศรษฐกิจและความเป็น
ธรรม (สาขาการผลิตต่างๆ)

- ไม่มีการเจรจาระหว่างสาขาการผลิตที่ใช้น้ำ
- มีการเจรจาระหว่างสาขาการผลิตที่ใช้น้ำ

กรณี ภาครัฐดำเนินการ
แทน (ไม่มีการเจรจา
ระหว่างตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำ)

- จัดสรรปริมาณน้ำตาม “ประวัติการใช้น้ำ” -- แบบดั้งเดิม
- จัดสรรปริมาณน้ำตามเกณฑ์ใหม่ เช่น สาขาที่มี Water Footprint ต่ำก่อน หรือ Water Intensity ต่ำก่อน

กรณี ภาครัฐอนุญาตให้มีการ
การเจรจาระหว่างสาขาการ
ผลิตที่ใช้น้ำ

- การออก “ใบอนุญาตการใช้น้ำ” (ปริมาณน้ำใช้สูงสุด และ เวลาใช้น้ำ ฯลฯ)
- การขอ “โอน” ใบอนุญาตและการอนุญาต

การออกแบบ “การโอน”
ใบอนุญาตการใช้น้ำ ที่เหมาะสม
(หลักต่างตอบแทน) + การ
เยียวยาให้แก่ผู้เดือดร้อน

- ระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำภายในลุ่มน้ำเดียวกัน (โดย คณะกรรมการลุ่มน้ำ/คลอง บริหารจัดการเอง)
- ระหว่างลุ่มน้ำ (โดยคณะกรรมการชาติ)

กติกาคำนี้ถึงผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจและความเป็นธรรม (สาขาการผลิตต่างๆ)

ไม่มีการเจรจาต่อรองระหว่างสาขาการผลิตที่ใช้น้ำ

มีการเจรจาต่อรองระหว่างสาขาการผลิตที่ใช้น้ำ

ภาครัฐเป็นผู้ตัดสินใจในการเยียวยา

มีข้อตกลง "โอน" โควตาการใช้น้ำกันเอง

จะเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบเชิงลบอย่างไร เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

ระบบการชดเชย/เยียวยา

ประกันความเสี่ยงน้ำแล้งน้ำท่วม

ระดับภายในลุ่มน้ำ/ข้ามลุ่มน้ำ

ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการใช้น้ำ

ผู้ที่เสียประโยชน์จากการไม่ได้ใช้น้ำ

ระบบกองทุน ที่รวบรวมเงินจากผู้ได้ประโยชน์จากการใช้น้ำ มาจ่ายเยียวยาแก่กลุ่มผู้เดือดร้อน
(การนำภาษีจากประชาชนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากการใช้น้ำ จะเกิดความไม่เป็นธรรม)

แหล่งเงินทุนของ "กองทุนน้ำ" มาจากไหนบ้าง → จากผู้ได้ประโยชน์จากการใช้น้ำ (ทุกประเภท)

(ก) เบี้ยประกันความเสี่ยง

(ข) ค่าน้ำใช้

(ค) ค่าอนุรักษ์น้ำ

แหล่งเงินทุนของ “กองทุนน้ำ”
มาจากไหนบ้าง → จากผู้ได้
ประโยชน์จากการใช้น้ำ (ทุก
ประเภท)

- ภาคกลาง พื้นที่การเกษตร. ในเขตชลฯ 11.385 ล้านไร่ -- ถ้าเก็บในอัตรา 100 บาท/ไร่ -- จะมีรายรับ 1,138 ล้านบาท
- ภาคกลาง ใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภค 2,500 ล้าน ลบ.ม. -- ถ้าเก็บในอัตรา 0.15 บาท/ลบ.ม. -- จะมีรายรับ 375 ล้านบาท

มาตรการดังกล่าวสอดคล้องกับ
ร่าง พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ
(เช่น ม. 37 แบ่งประเภทผู้ใช้น้ำ
และ ม. 47 ออกกฎกระทรวง)

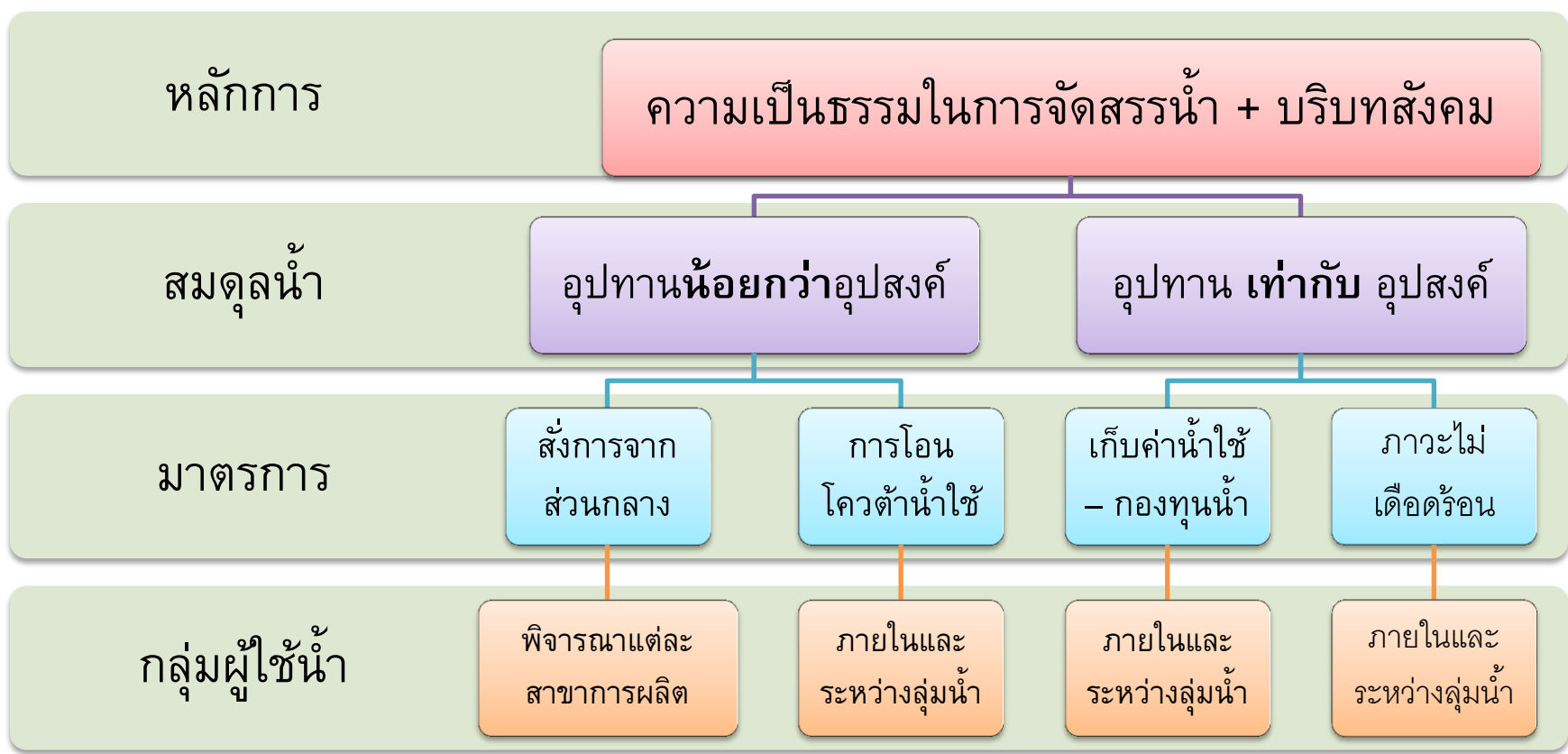
- ปริมาณการใช้น้ำสูงสุด
- อัตราค่าใช้น้ำสำหรับเชิงพาณิชย์ และกิจกรรมขนาดใหญ่
- หลักเกณฑ์, เงื่อนไข, ลดหย่อน, ยกเว้น

ตัวอย่างอัตราค่าใช้น้ำ
(น้ำชลประทาน / น้ำบาดาล /
น้ำประปา) ซึ่ง**มีกฎหมาย
รองรับอยู่แล้ว**

- น้ำชลประทาน (บาทต่อไร่ หรือ บาทต่อ ลบ.ม.) – ยกเว้น
เพื่อยังชีพ
- น้ำบาดาล (บาทต่อ ลบ.ม.) ยกเว้นเพื่อยังชีพ
- น้ำประปา (บาทต่อหน่วย) – กปน. กปภ. ประปาหมู่บ้าน

เครื่องมือเศรษฐศาสตร์-สังคม-กายภาพ	เงื่อนไขสำหรับการโอนประโยชน์จากการใช้น้ำ ไปยังผู้ลดการใช้น้ำ (ช่วงแล้ววิกฤต/ขาดแคลน)
บทบาทคณะกรรมการลุ่มน้ำ และ กลุ่มผู้ใช้น้ำ	จัดตั้ง “กองทุน” เพื่อการบรรเทา/เยียวยาผู้ที่เสียผลประโยชน์จากการใช้น้ำ + แหล่งเงินทุน มาจากค่าน้ำหรือค่าปรับหรืองบประมาณของรัฐ + จัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์และกลุ่มผู้ใช้น้ำที่จำเป็นต้องใช้น้ำ
ผู้มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อน	ตัวอย่างเช่น - เกษตรกรที่งดปลูกข้าว - เกษตรกรที่มีที่ดิน < 5 ไร่ และงดการปลูกข้าว - คริวเรือนที่ลดการใช้น้ำลงร้อยละ 10-20 ของช่วงเวลาปกติ - สถานประกอบการ ที่ลดการใช้น้ำลงร้อยละ 10-20 ของปกติ
อัตราการชดเชย/จูงใจ	- เงินชดเชยรายได้ที่สูญเสียไปจากการงดปลูกข้าว (ค่าทดแทน) - เงินชดเชยในรูปแบบของการ “ซื้อโควตาการใช้น้ำ” เช่น 10 บาท/ลบ.ม. หรือ 100 บาท/ไร่ 500 บาท/ไร่ (ที่มีที่ดิน < 5 ไร่) 0.50 บาท/ลบ.ม. สำหรับโรงงาน/สถานประกอบการ

เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำ

เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำ — แตกต่างตามบริบทลุ่มน้ำ ที่มีจังหวัดต่างๆ

ผลการศึกษา : ระดับลุ่มน้ำ

ภาคผนวก

	Water Footprint สูงที่สุด 3 อันดับแรก	Water Input Content สูงที่สุด 3 อันดับแรก	Water Intensity ของ สาขาการผลิตที่มีค่า > 1
เจ้าพระยา			
สขแกกขัง			
ป่าสัก			
ท่าจีน			
แม่กลอง			

คำนิยาม

- **Water Footprint:** ปริมาณการใช้น้ำเพื่อผลิตสินค้าและบริการ (หน่วย: ลูกบาศก์เมตร)
  - ค่ายิ่งมาก หมายความว่า การผลิตนั้นใช้น้ำมาก
- **Water Input Coefficient :** ปริมาณการใช้น้ำเพื่อการผลิตสินค้าและบริการมูลค่า 1 บาท (หน่วย: ลูกบาศก์เมตร/ 1 บาท)
  - ค่ายิ่งมาก หมายความว่า การผลิตนั้นโดยรวมแล้วใช้น้ำมาก (รวมขั้นตอนของตนและการซื้อวัตถุดิบหรือสินค้าอื่นมาใช้ในการผลิต)
- **Water Intensity:** ความคุ้มค่าของการใช้น้ำในการผลิตสินค้าและบริการ เมื่อเทียบกับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากการผลิตสินค้าและบริการนั้น ๆ
  - ค่ายิ่งมาก หมายความว่า การผลิตสินค้าและบริการนั้น ไม่คุ้มค่า เนื่องจากการผลิตนั้น ใช้น้ำเป็นสัดส่วนที่สูงมาก (เมื่อเทียบกับการใช้น้ำทั้งหมด) ในขณะที่ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจมีสัดส่วนน้อย (เมื่อเทียบกับรายได้ที่สร้างขึ้นทั้งเศรษฐกิจ)

จบการนำเสนอ ..... ขอขอบคุณค่ะ